

13.2.2026

Kari Paasonen
väitöskirjatutkija

Tampereen rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus TAPRI

Asiantuntijalausunto

Asia: KAA 4/2025 vp Aloite puolustushankintojen sääntelystä

Haluan kiittää ulkoasiainvaliokuntaa ja puolustusvaliokuntaa pyynnöstä antaa asiantuntijalausunto asiassa. Lausuntonani esitän seuraavaa.

Tiivistelmä

- 1) **Lakia on tarkoituksenmukaista muuttaa aloitteen ehdotuksen mukaisesti** siten, että puolustustarvikehankintoihin sisältyisi ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio.
- 2) Tällä hetkellä laki ei edellytä ulko- ja turvallisuuspoliittista arviota puolustustarvikehankinnoissa.
- 3) Puolustusministeriö ei ole vuosina 2001–2025 pyytänyt ulko- ja turvallisuuspoliittista arviota ulkoministeriöltä puolustustarvikehankintoja valmistellessaan paitsi yhdessä tapauksessa.
- 4) Ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio olisi kuitenkin tarpeellista tehdä, sillä puolustustarvikehankinnoilla on ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia:
 - EU-maat yhdessä ja Euroopan unionin tietyt jäsenmaat yksinään ovat käyttäneet puolustustarviketuonnin rajoittamista ulkopoliittisena painostuskeinona;
 - asehankinnat¹ rajoittavat ostajan ulkopoliittista liikkumavapautta, sillä ostajalle syntyy myyjästä riippuvuus, jota myyjä voi käyttää ostajan ulkopoliittiseen painostamiseen, kuten esimerkiksi Israel ja EU-maat ovat tehneet;
 - riippuvuus myyjästä voi osoittautua ongelmaksi myös, mikäli myyjävaltioon haluttaisiin kohdistaa pakotteita tai mikäli myyjävaltiolla on tärkeämpiä poliittisia intressejä, kuin vastata ostajan tarpeisiin.
- 5) Luontevaa olisi, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio tehtäisiin ulkoministeriössä, koska:
 - ulko- ja turvallisuuspolitiikka kuuluu ulkoministeriön toimialaan;
 - ulkoministeriö valmistelee ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvion myös asevienteihin liittyen;
 - myös puolustusministeriö, pääministeri ja lakialoitteen vuonna 2021 tehneet kansanedustajat ovat eri yhteyksissä katsoneet luontevaksi, että asehankinnoissa ulko- ja turvallisuuspoliittisista seikoista kysyttäisiin ulkoministeriöstä.
- 6) Arvio voitaisiin toteuttaa monin eri tavoin:
 - arvio voitaisiin tehdä kaikista harkituista hankintamaista, vaihtoehtoisesti arvio voitaisiin jättää tekemättä erikseen määritellyistä ”luotettavista maista”;
 - mikäli puolustusministeriö haluaisi toteuttaa hankinnan taholta, jolta ulkoministeriön arvion mukaan hankintaa ei pitäisi tehdä, asian voisi ratkaista valtioneuvosto.

¹ Lausunnossa käytetään paikoin termiä ”ase”, sillä termit ”asevienti”, ”asevientikielto” jne. ovat vakiintuneita ilmaisuja yleiskielessä. Aseella tarkoitetaan puolustustarviketta.

Johdanto

Lausunnossani käyn ensin lyhyesti läpi aloitteen sisällön. Aloitteessa esitetyt perustelut ja nykytilan kuvaus antavat mielestäni osin vajavaisen kuvan puolustustarvikkeiden hankinnassa tehtävän ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvion nykytilasta sekä asehankintojen kytkeytymisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Nämä seikat ovat keskeisiä, kun arvioidaan aloitteen esittämän muutoksen tarpeellisuutta ja käyn niitä siksi lausunnossani läpi tarkemmin. Lausunnon lopuksi kiinnitän huomiota seikkoihin, jotka jäävät auki aloitteessa ja joita tulisi tarkentaa varsinaisessa lainvalmistelutyössä.

Aloitteen tekstissä puhutaan paikoin tarpeesta arvioida *ihmisoikeusvaikutusten sekä humanitaarisen oikeuden toteutuminen*, paikoin ilmaistaan, että arvioon tulisi sisältyä myös *muut ulko- ja turvallisuuspoliittiset seikat*. Itse ajattelen, että kansainvälisten ihmisoikeussopimuksien ja humanitaarisen oikeuden toteutumisen arviointi sisältyisi ulko- ja turvallisuuspoliittisten seikkojen arviointiin, joten puhun tässä lausunnossa ulko- ja turvallisuuspoliittisesta arviosta.

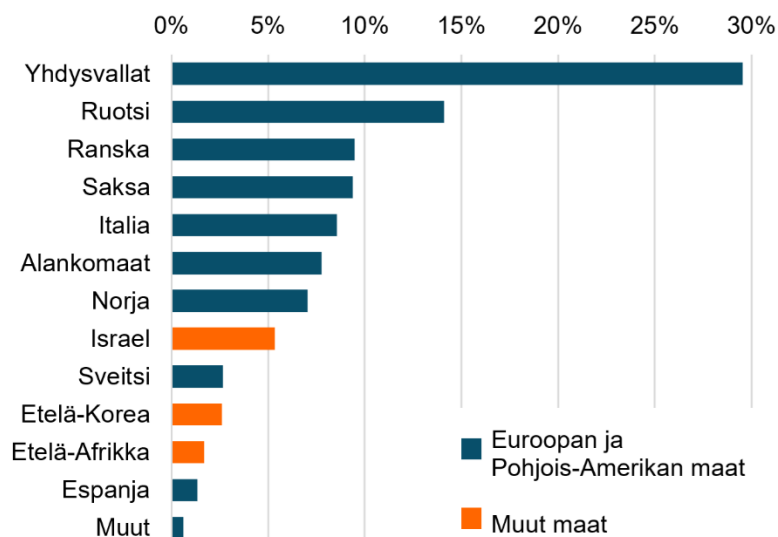
Aloitteen sisältö

Aloitteen tavoitteena on, että Suomen tehdessä puolustustarvikehankintoja arvioitaisiin hankintojen ulko- ja turvallisuuspoliittisia ulottuvuuksia, erityisesti hankintamaan toimintaa suhteessa ihmisoikeus- ja humanitaariseen oikeuteen.

Aloitteessa sanotaan, että ulko- ja turvallisuuspoliittiset seikat sekä erityisesti ihmisoikeussopimukset ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattaminen tulisi huomioida osana hankintaprosessia, ja näitä tulisi arvioida. Aloitteessa ei tarkenneta, millainen painoarvo näiden ulko- ja turvallisuuspoliittisten seikkojen huomioimisella tulisi olla. Aloitteesta saa kuitenkin vaikutelman, että nämä pitäisi ottaa arviointikriteeriksi laissa julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011) tällä hetkellä mainittavien seikkojen, kuten suorituskyvyn, hinnan ja huoltovarmuuden rinnalle. Tämä ajatus on nähdäkseni kannatettava jäljempänä esitetyin perustein.

Suomen puolustustarvikehankinnat

Alla kuvaajassa 1 on esitettyä Tukholman kansainvälisen rauhantutkimusinstituutin SIPRI:n tiedot Suomen asehankintamaista vuosina 2000–2024.

Kuvaaja 1. Suomen raskaan sotilaskaluston hankintamaat 2000-luvulla.

SIPRI:n tilastot sisältävät ainoastaan raskaan sotilaskaluston (engl. major conventional weapons)², mutta ovat riittävän kattavia sen toteamiseen, että keskeisimmät puolustustarvikkeiden toimittajamaat Suomelle ovat Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Euroopan ja Pohjois-Amerikan maiden ohella Israel on ollut Suomelle keskeinen puolustustarvikkeiden hankintamaa.

Lähetekeskustelussa eduskunnassa syyskuussa esille nousi Israel, joka myös mainitaan aloitteessa esimerkkinä. Se, että Israel nousee esille, on ymmärrettävää ottaen huomioon Israelin aseman Suomen kymmenen suurimman asehankintamaan joukossa. Asehankintoja Israelista on kritisoitu johtuen ennen kaikkea Israelin toimista Gazan sodassa. Koska Israel on ollut Suomelle merkittävä asehankintamaa ja sen ympärillä on käyty vilkastakin keskustelusta, myös tässä lausunnossa käsitellään tarkemmin Israelia. Israel sopii esimerkkitapaukseksi hyvin, sillä siihen liittyvät ulko- ja turvallisuuspoliittiset ulottuvuudet ovat haastavampia, kuin pääosassa muita hankintamaita.

Päätösvalta ja ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvion nykytila

Puolustustarvikehankinnoista päättää joko puolustusvoimien logistiikkalaitos, puolustusministeri tai valtioneuvosto. Puolustusvoimien logistiikkalaitoksella on oikeus päättää alle 15 miljoonan euron hankinnoista. Tätä suuremmissa hankinnoissa päätöksen tekee puolustusministeri. Kaikkiin yli 50 miljoonan euron hankintoihin kysytään puolta valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnasta. Suurimmat hankinnat on ohjattu valtioneuvoston päätettäväksi. Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen uusien sotaluokkien ja hävittäjien hankinnasta, näissä tapauksissa hankintojen hinta on ollut yli miljardi euroa.³

Tällä hetkellä laissa julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista ei ole mainintaa, että ulko- ja turvallisuuspoliittisia näkökohtia tulisi huomioida hankinnasta päätettäessä. Minulle on myös epäselvää, mahdollistaako laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista nykymuodossaan tarjouksen hylkäämisen sellaisten ulko- ja turvallisuuspoliittisten seikkojen perusteella, jotka eivät vaikuta huoltovarmuuteen. Lain 57 § mukaan on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tai halvin tarjous. Kokonaistaloudellisuutta arvioitaessa voidaan pykälän mukaan huomioida esimerkiksi ympäristöystävällisyys ja huoltovarmuus, mutta ulko- ja turvallisuuspoliittisia seikkoja ei ole mainittu. Ulko- ja turvallisuuspoliittista perustetta ei ole myöskään mainittu mahdollisena poissulkuperusteena, mahdolliset poissulkuperusteet on listattu pykälissä 47 ja 48.

Hankintojen ulko- ja turvallisuuspoliittiset seikat ovat kuitenkin aiheuttaneet keskustelua pitkään. Vuonna 2002 silloinen puolustusministeri Jan-Erik Enestam (r) vastasi Israelista tehtyä puolustustarvikehankintaa koskevaan kirjalliseen kysymykseen. Ministeri totesi, että hankintaa valmisteltaessa ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkökohtien osalta voidaan kysyä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan tai ulkoministeriön kantaa.⁴

Tiedot ovat ristiriitaisia sen suhteen, selvittääkö puolustusministeriö ulkoministeriön kantaa puolustustarvikehankintoja valmistellessaan. Puolustusministeriöstä on kerrottu, että hankintoja valmisteltaessa ulkoministeriön kanssa käytäisiin ainakin joissain tapauksissa keskusteluita⁵ ja että ulkoministeriö ”vetää ulkopoliittista linjaa” puolustustarvikehankinnoissa⁶. Ulkoministeri on sen sijaan ainakin vuonna 2013 todennut, että puolustusministeriö ei ole kysynyt ulkoministeriöltä näkemystä Israelista tehdystä asehankinnoista, eikä ulkoministeriöllä ole ollut asiassa sanavaltaa.⁷

² Kts. tarkemmin, SIPRI (2026). SIPRI Arms Transfers Database, Coverage. Saatavilla:

<https://www.sipri.org/databases/armstransfers/background/coverage>

³ Sähköposti puolustusministeriö – Kari Paasonen, 12.11.2021;

Yle (2025). Ylen saamat tiedot paljastavat, että Suomi on hankkinut tiedettyä enemmän aseita Israelista Gazan sodan aikana. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20197827>; puhelinkeskustelu puolustusministeriö – Kari Paasonen 12.2.206.

⁴ KK 920/2002 vp. Saatavilla: www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_920+2002.pdf

⁵ Sähköposti puolustusministeriö – Kari Paasonen, 6.5.2022.

⁶ Kansalaisjärjestö ICHAD on kertonut puolustusministeriön lausuneen heille näin. Kts. ICHAD (2014). Syksy Räsänen puhe Gaza-mielenosoituksessa 2.8.2014. Saatavilla: <https://www.ichad.fi/syksy-rasasen-puhe-gaza-mielenosoituksessa-2-8-2014/>. Samaa lausuntoa on siteerattu Ylen ohjelmassa, kts. viite 7.

⁷ Yle (2013). Suomi asekaupoilla pahisten kanssa. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-1889253>, UM:n roolista keskustellaan kohdasta 47:00 alkaen

Ilmeistä on kuitenkin, että puolustustarvikehankintojen osalta ei ole käytössä systemaattista lausuntomenettelyä, jossa ulkoministeriö antaisi lausunnon valmisteltavista hankinnoista. Asian on kertonut ulkoministeriö vastauksena asiaa koskevaan tietopyyntöni. Tietopyyntövastausten mukaan ulkoministeriö on antanut puolustusministeriölle yhden puolustustarvikehankintoja koskevan lausunnon vuosina 2001–2025. Tämä tapahtui vuonna 2002 ja koski samaa tapausta, jota edellä mainittu kirjallinen kysymys.⁸ Ulkoministeriön kanta hankintaan oli tuolloin kielteinen, mutta puolustusministeriö päätti kuitenkin tehdä hankinnan.⁹

Ulkoministeriön ohella hankintojen ulko- ja turvallisuuspoliittisia ulottuvuuksia voitaisiin arvioida ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa (UTVA). Hävittäjähankinnan osalta on tiedossa, että hankinnassa huomioitiin turvallisuus- ja ulkopoliittiset vaikutukset ja vaikutuksia käsiteltiin presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa”.¹⁰

Hävittäjähankinta vaikuttaa tämän osalta poikkeustapaukselta. Olen saanut puolustusministeriöltä kopiot 21 Israelista tehdystä hankintapäätöksestä vuosilta 2008–2025.¹¹ Näiden lisäksi puolustusministeriö on tehnyt Israelista joitain hankintapäätöksiä, joista ministeriö ei ole luovuttanut minulle kopioita.¹² Vaikuttaa ilmeiseltä, että näitä hankintoja ei ole käsitelty UTVA:ssa, sillä päätöksessä ei ole mainintaa tällaisesta käsittelystä. Päätöksissä on merkintä niissä tapauksissa, joissa hankinta on käsitelty valtioneuvoston raha-asiaivaliokunnassa. Tarkastelemieni päätösten joukossa on Daavidin linkona tunnetun korkeatorjuntaohjusjärjestelmän hankintapäätös. Hankinnan hinta oli 530 miljoonaa euroa, se on yksi suurimmista puolustustarvikehankinnoista hävittäjähankinnan jälkeen.¹³ Jos Daavidin lingon hankintaakaan ei ole käsitelty UTVA:ssa, tuntuu luonteelta olettaa, että puolustustarvikehankintoja on käsitelty UTVA:ssa ani harvoin.

Kokonaisuutena tarkastellen – kuten aloitteessa todetaan – ulko- ja turvallisuuspoliittista arviota ei puolustustarvikehankinnoissa nykytilanteessa edellytetä. Joidenkin hankintojen kohdalla on ilmeisesti käyty keskusteluja puolustusministeriön ja ulkoministeriön välillä. Ulko- ja turvallisuuspoliittista lausuntoa ei kuitenkaan ole yhtä tapausta lukuun ottamatta kysytty ulkoministeriöstä vuosina 2001–2025.

Puolustustarvikehankinnan rajoittaminen on ulkopoliittinen painostuskeino

Kuten aloitteessa todetaan, Euroopan unioni on asettanut asetuontikieltoja useille maille. EU-maat eivät tällä hetkellä saa hankkia aseita Pohjois-Koreasta, Iranista, Libyasta, Venäjältä tai Syyriasta.¹⁴ EU-maista Slovenia ja Espanja päättivät vuonna 2025 lopettaa asehankinnat Israelista. Espanjan tavoitteena oli toimillaan ”lopettaa kansanmurha Gazassa”, Slovenia mainitsi syyksi sen, että Israel esti kansainvälisen avun pääsyä Gazaan.

Pääministerin kyselytunnilla kesäkuussa 2025 pääministeri Petteri Orpolta (kok) kysyttiin Suomen asehankinnoista Israelista. Orpon mukaan uusia asehankintoja tulee arvioida hyvin kriittisesti. Orpo totesi, että ”ulkoministeriöhän tekee jokaisesta asekaupasta oman arvionsa ja mielestäni se, mitä me tällä hetkellä näemme, mitä Lähi-idässä tapahtuu, miten Israel toimii, niin tietenkin sen on vaikutettava, ja en näe perusteltuna uusien kauppojen tekemistä.” Orpo oli aiemmin lähetyksessä arvostellut jyrkästi Israelin toimia Gazassa ja todennut, että Israel on syyllistynyt sotarikoksiin.

⁸ Sähköpostit ulkoministeriö – Kari Paasonen, 30.12.2021; 5.1.2026 ja 27.1.2026

⁹ KK 920/2002 vp. Saatavilla: www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_920+2002.pdf

¹⁰ Puolustusministeriö (2021). F-35A -hävittäjäjärjestelmän hankinta, perustelumuuisto. Saatavilla:

https://defmin.fi/documents/236553176/238659714/Liite_2_-_Hankintapaatoksen_julkinen_perustelumuuisto.pdf/1efb9f2f-aca4-196c-cb1f-8d42db3b82be/Liite_2_-_Hankintapaatoksen_julkinen_perustelumuuisto.pdf?t=1745826044513

¹¹ Sähköpostit puolustusministeriö – Kari Paasonen, 1.9.2021; 4.2.2026

¹² Puolustusministeriö on salannut osan päätöksistä. Vuosien 2008–2021 osalta ministeriö ei tarkentanut, kuinka monta salaisia päätöksiä oli, mutta kertoi, että vain pieni osa hankintapäätöksistä on salaisia. Vuosien 2021–2025 osalta salaisia päätöksiä kerrottiin olevan yksi. Lisäksi puolustusministeriö ei voinut toimittaa yhtä päätöstä, koska sitä ei löytynyt.

¹³ Yle (2022). Puolustusministeri Antti Kaikkonen TV1:n Ykkösaamussa: Suomi ostaa ilmatorjunta-aseita Israelista, yhteistyötä Britannian kanssa tiivistetään. Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-12344736>

¹⁴ Euroopan komissio (2026). EU Sanctions Map. Saatavilla: <https://www.sanctionsmap.eu/>

Pääministeri Orpo selvästikin katsoi, että sen, miten Israel toimii Gazassa, on vaikutettava asehankintoihin. Haastattelun perusteella pääministeri oli lisäksi siis siinä käsityksessä, että ulkoministeriö tekisi arvion jokaisesta asekaupasta. Ulkoministeriön lausuntoa edellytetään osassa asevienneistä, muun muassa Israeliin suuntautuvissa vienneissä, mutta tässä kohtaa keskusteltiin asehankinnoista.¹⁵ Vastoin pääministerin käsitystä asehankintojen kohdalla ulkoministeriön arviota ei tosiaan ole yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kysytty.

Puolustustarviketuonti antaa myyjävaltiolle mahdollisuuden painostukseen

Puolustustarvikehankinnat liittyvät ulkopolitiikkaan myös sikäli, että maalle, josta hankinta on tehty, syntyy mahdollisuus painostaa asehankinnan tehnyttä maata. Riski on erityisen suuri korkean teknologian tuotteissa, joiden huollossa, varaosissa ja päivityksissä ostaja on riippuvainen myyjästä.

Kuten edellä ilmeni, Suomessa ulkoministeriö on ainoassa vuodelta 2002 olevassa lausunnossaan esittänyt kielteisen kannan asehankintaan Israelista. Kantaansa ulkoministeriö perusteli sillä, että ”kauppa saattaa tehdä puolustusvoimat tärkeän asejärjestelmän osalta riippuvaiseksi konflikteille herkästä, tosiasiaa sotaa käyvästä maasta.” Asia tulee esille myös esimerkiksi Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen tekemistä päätöksistä, joissa todetaan, että Israelista hankittuihin tuotteisiin liittyviä lisähankintoja, varaosia ja päivityksiä voidaan tehdä ainoastaan Israelista.¹⁶

Suomen hankkiessa puolustustarvikkeita esimerkiksi Israelista, Israelilla on mahdollisuus painostaa Suomea toimimaan haluamallaan tavalla vetoamalla siihen, että aseiden huoltoa tai päivityksiä rajoitetaan muutoin.

Suuri osa tällaisesta painostuksesta tapahtuu luultavasti julkisuudelta piilossa, mutta osa on myös julkista. Esimerkiksi Saudi-Arabian johtaman liittouman osallistuttua sotatoimiin Jemenissä, Euroopan parlamentti vaati helmikuussa 2016 ja lokakuussa 2018 Saudi-Arabialle asevientikieltoa.¹⁷ Osa EU-maista keskeytti aseviennin painostaakseen Saudi-Arabiaa, ainakin Saksan kohdalla kielto kattoi myös varaosat¹⁸. Aseviennin rajoittaminen on itse asiassa yksi yleisimmistä pakotteista, tällä hetkellä maailmassa on voimassa 35 asevientikieltoa.¹⁹

Myös Israelin tiedetään käyttäneen turvallisuus- ja puolustustarvikkeiden keskeyttämistä ulkopolitiikkansa välineenä. Venäjän ja Georgian vuoden 2008 sodan myötä Israel rajoitti puolustustarvikkeiden vientiä Georgiaan Venäjän painostuksen vuoksi, Israel ei halunnut ärsyttää Venäjää, koska pelkäsi Venäjän tukea Iranille.²⁰ Lokakuussa 2023 Israel ilmoitti pysäyttävänsä turvallisuustuotteiden viennin Kolumbiaan vastauksena Kolumbian presidentin lausuntoihin, joissa hän oli verrannut Israelin toimia Gazassa natsien toimiin juutalaisia kohtaan.²¹

¹⁵ Yle (2025). Pääministerin haastattelutunti su 1.6.2025. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-74461587>, Israelin asehankinnoista keskusteltiin kohdassa 34.00–36.30, Orpo totesi Israelin syyllistyneen sotarikoksiin kohdassa 25.20–26.20.

¹⁶ Yle (2025). Ylen saamat tiedot paljastavat, että Suomi on hankkinut tiedettyä enemmän aseita Israelista Gazan sodan aikana. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20197827>

¹⁷ Euroopan parlamentin päätöslauselma 25. lokakuuta 2018 toimittaja Jamal Khashoggin tappamisesta Saudi-Arabian Istanbulin-konsulaatissa (2018/2885(RSP)). Saatavilla: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0434_FI.html; Euroopan parlamentin päätöslauselma 25. helmikuuta 2016 Jemenin humanitaarisesta tilanteesta (2016/2515(RSP)). Saatavilla: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0066_FI.html

¹⁸ Vision of Humanity (2019). Arms Exports to Saudi Arabia: Foreign Policy Dispute in EU. Saatavilla: <https://www.visionofhumanity.org/foreign-policy-and-economics-clash-in-eus-new-phase-of-arms-production/>

¹⁹ SIPRI (2026). Arms embargoes. Saatavilla: <https://www.sipri.org/databases/embargoes>

²⁰ Time (2008). What Israel Lost in the Georgia War. Saatavilla: <https://time.com/archive/6944223/what-israel-lost-in-the-georgia-war/>; Jerusalem Post (2009). Israel cuts defense sales to Georgia. Saatavilla: <https://www.jpost.com/israel/israel-cuts-defense-sales-to-georgia/article-145157>

²¹ The Guardian (2023). Israel and Colombia in ferocious diplomatic spat over Hamas war. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/2023/oct/16/colombia-israel-palestine-petro-comment-hamas-war>; The Times of Israel (2023). Israel halts security exports to Colombia as president likens IDF to Nazis. Saatavilla: https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/israel-halts-security-exports-to-colombia-as-president-likens-idf-to-nazis/.

Tässä ja edellisessä osiossa esitetyt esimerkit osoittavat ensinnä, että EU-maat yhdessä ja Euroopan unionin tietyt jäsenmaat yksinään ovat käyttäneet puolustustarviketuonnin rajoittamista ulkopoliittisena painostuskeinona. Myös Suomen pääministeri on todennut, että Suomen pitäisi reagoida Israelin toimiin välttämällä asehankintoja maasta. Toisaalta esimerkit osoittavat, että asehankinnat rajoittavat ostajan ulkopoliittista liikkumavapautta, sillä ostajalle syntyy myyjästä riippuvuus, jota myyjä voi käyttää ostajan ulkopoliittiseen painostamiseen. Julkisestikin on tiedossa, että Israel on hyödyntänyt tätä mahdollisuutta. Näin ollen on epäjohdonmukaista, että puolustustarvikehankintojen valmistelun yhteydessä ei kysytä ulkoministeriöstä ulko- ja turvallisuuspoliittista arviointia.

Ulkoministeriö olisi luonteva taho tekemään ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvion

Aloitteessa ei oteta kantaa siihen, minkä tahon tulisi tehdä ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio. Katson, että luontevinta olisi, että puolustustarvikehankintoja koskeva ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio tehtäisiin ulkoministeriössä, sillä **valtioneuvoston ohjesäännön mukaisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikka kuuluu ulkoministeriön toimialaan**. Arvion valmistelussa voitaisiin tällöin hyödyntää ulkoministeriön eri osastojen ja myös kansainvälisen edustustoverkon asiantuntemusta. **Myös puolustustarvikevientien osalta ulko- ja turvallisuuspoliittisen lausunnon valmistelee ulkoministeriön sisäinen vientivalvontatyöryhmä.**

Kuten edellä on tullut ilmi, puolustusministeriöstä on aiemmin kerrottu, että ulkoministeriön näkemyksiä olisi kuultu puolustustarvikehankintoja valmistelussa. Kuten niin ikään on edellä tullut ilmi, myös pääministeri Orpo on antanut lausunnon, jonka mukaan ulkoministeriö tekisi arvion ”jokaisesta asekaupasta” ja Orpo on vaikuttanut pitävän hyvänä tällaista menettelyä. Vaikka ulkoministeriö ei käytännössä olekaan aiemmin antanut lausuntoa puolustustarvikehankinnoissa, **mainitut kommentit osoittavat, että myös pääministeri ja puolustusministeriö ovat pitäneet ulkoministeriötä perusteltuna tahona arvioimaan hankintojen ulko- ja turvallisuuspoliittista ulottuvuutta.**

Lisäksi ulkoministeriön lausuntoa on kertaalleen kysytty vuonna 2002 hankintaa valmisteltaessa. Kaksitoista kansanedustajaa teki vuonna 2021 lakialoitteen, jossa ehdotettiin, että puolustus- ja turvallisuushankinnoissa alettaisiin arvioida, onko hankinnan tekemiselle tietyltä ehdokkaalta ihmisoikeusloukkauksista tai kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksista johtuva este tai muu ulko- ja turvallisuuspoliittinen este. Lakialoitteessa kansanedustajat esittivät, että ulkoministeriö antaisi lausunnon tällaisesta esteestä.²² Tämä kertoo, että **sekä puolustusministeriö mainitussa tapauksessa vuonna 2002 että lakialoitteen tehneet kansanedustajat ovat pitäneet ulkoministeriötä loogisena paikkana puolustustarvikehankintojen ulko- ja turvallisuuspoliittisten ulottuvuuksien arviontiin.**

Aloitteessa on epätarkkuuksia, jotka tulisi selventää varsinaisessa lainvalmistelutyössä

Aloitteessa on jonkin verran epäjohdonmukaisuutta ja epätarkkuuksia. Aloitteessa käytetään termejä puolustustarvikehankinnat, turvallisuus- ja puolustushankinnat, asehankinnat ja puolustushankinnat antaen ymmärtää, että käsitteet tarkoittaisivat samaa asiaa. Puolustustarvikehankinnat²³ käsittävät kuitenkin huomattavan paljon rajatumman joukon tuotteita, kuin turvallisuus- ja puolustushankinnat²⁴. Varsinaisessa lainvalmistelutyössä tulisi tarkentaa, mitä hankintoja sääntely koskee.

²² LA 23/2021 vp. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_23+2021.aspx

²³ Euroopan unionin yhteinen puolustustarvikeluettelo: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023XG0228\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023XG0228(01))

²⁴ Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/1531>

Aloitteessa on määrittämättä myös se, miten arviointi käytännössä tehtäisiin ja mitä kaikkia maita arviointi koskisi. **Tapoja toteuttaa arviointi on monia. Yksi vaihtoehto olisi, että arviointia ei tehtäisi kaikista maista, joista jonkin hankinnan tekemistä harkittaisiin vaan käytössä olisi asevientilupahakemusten käsittelyn tapaan jonkinlainen ”luotettujen maiden” lista, joiden kohdalla ulko- ja turvallisuuspoliittista arviota ei tehtäisi. Toinen vaihtoehto olisi, että kaikki mahdolliset hankintamaat arvioitaisiin, sillä myös ”luotettujen maiden” välillä voi olla eroa siinä, kuinka läheisesti maahan halutaan ulko- ja turvallisuuspoliittisesti sitoutua.**

Auki aloitteessa jää myös se seikka, että jos tehdyn arvion mukaan hankintaa ei ulko- ja turvallisuuspoliittisten syiden vuoksi tulisi tehdä jostain maasta, muodostaako se silloin ehdottoman esteen hankinnalle – vai voisiko lopputulos silti olla se, että hankinta tehdään kyseisestä maasta, mikäli muut tekijät, kuten suorituskyky, hinta ja huoltovarmuus, puoltaisivat sitä. **Yksi mahdollisuus olisi se, että hankinta ohjattaisiin valtioneuvoston käsittelyyn, mikäli puolustusministeriö katsoisi perustelluksi tehdä hankinnan maasta, jota ulko- ja turvallisuuspoliittisen arvion mukaan tulisi välttää.** Aseviennin kohdalla on käytössä menettely, jossa asevientilupa tulee ohjata valtioneuvoston käsittelyyn tapauksissa, joissa tietyt kriteerit täyttyvät ja ”asian ulko- ja turvallisuuspoliittinen merkitys sitä edellyttää”.²⁵ Vuonna 2025 valtioneuvosto käsitteli puolustustarvikkeiden vientiluvan myöntämisen viidessä tapauksessa.²⁶ Kynnys ohjata puolustustarvikkeiden hankintapäätöksiä valtioneuvostolle on ollut erittäin korkealla ja valtioneuvosto on tehnyt viimeisen kymmenen vuoden aikana päätöksen vain kahdesta puolustustarvikehankinnasta.

Aloite ei ota kantaa myöskään siihen, tehtäisiinkö arviointia pelkästään maakohtaisesti vai huomioitaisiinko siinä myös yritys, jolta hankinnan tekemistä harkitaan. Voidaan katsoa, että puolustustarvikkeiden hankkiminen yritykseltä, jonka tuotteita on hyödynnetty ihmisoikeusvelvoitteiden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden velvoitteiden vastaisissa toimitissa on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti ongelmallisempaa, kuin hankinta samassa maassa toimivalta yritykseltä, jonka tuotteita ei ole hyödynnetty vastaavalla tavalla.

²⁵ Laki puolustustarvikkeiden viennistä, 20 §. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2012/>

²⁶ Vientiluvan myöntäminen PLM/2025/154, PLM/2025/152, PLM/2025/132, PLM/2025/58, PLM/2025/60, PLM/2025/43. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/haku>